

Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) nieuw voor België (Odonata: Libellulidae)

Geert De Knijf & David Berx

geert.deknijf@inbo.be, davidberx@pandora.be

Inleiding

De Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) heeft een heel ruim verspreidingsgebied en komt voor van Noordwest-Europa tot het Altai gebergte in Siberië, Rusland (Kosterin et al. 2011, Sahlén & Kalkman 2015). Het zwaartepunt van de verspreiding strekt zich uit van het oosten van Duitsland en het zuiden van Scandinavië tot de Oeral (Sahlén & Kalkman 2015). Ondanks het ruime verspreidingsgebied zijn de populatieaantallen overal laag. Deze situatie en een sterke achteruitgang in West-Europa de laatste decennia hebben ertoe geleid dat de soort op de Rode Lijst voor de Europese Unie als 'Bijna bedreigd' werd beoordeeld (Kalkman et al. 2010). De soort is beschermd door de Europese Habitatrichtlijn. In Frankrijk komt de Oostelijke witsnuitlibel bijna alleen voor in Aquitanië en in de Jura (Grand & Boudot 2006). In Duitsland is

ze vooral te vinden in het oosten van het land, in de deelstaten Brandenburg, Mecklenburg-Voorpommeren en Saksen. Heel lokaal is *L. albifrons* ook aan de voet van de Alpen in Beieren aanwezig (Burbach 2003, Mauersberger & Burbach 2015). Tot het einde van de 20ste eeuw zijn er slechts tien waarnemingen bekend uit Nederland (Bouwman et al. 2008, Bakker et al. 2019). Sindsdien duikt de soort hier en daar op en kan ze er soms enkele jaren standhouden (de Boer et al. 2014, Bakker et al. 2019, Manger 2019).

In België werd de Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) nooit eerder waargenomen. Hier berichten we over de vondst van een mannetje in juni 2016 in de Maten te Genk.

Waarneming

Tijdens het inventariseren van libellen in het natuurgebied de Maten te Genk-Diepenbeek nam DB op 9 juni 2016 een mannetje Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) (figuur 1) waar aan een van de vennen in het gebied. Dit is de eerste waarneming van de soort in België. Op 11 juni 2016 is op dezelfde locatie door een tiental personen opnieuw een Oostelijke witsnuitlibel waargenomen. De volgende dag werd ze slechts door een persoon gezien. Nadien werd de soort er gedurende een week niet meer aangetroffen om ten slotte nog even kort op 19 juni in de middag te worden waargenomen. Steeds werd er een mannetje gezien en waarschijnlijk betreft dit ook steeds hetzelfde dier. Ondanks gericht zoekwerk zijn er later in 2016, evenals in de volgende jaren geen Oostelijke witsnuitlibellen meer gevonden. Met deze waarnemingen heeft België er een nieuwe soort bij.

Figuur 1. Mannetje Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) in de Maten te Genk-Diepenbeek.

Figure 1. Male *Leucorrhinia albifrons* at the Maten, Genk-Diepenbeek, 12-06-2016. Photo: David Berx

Figuur 2. Vindplaats van de Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) in de Maten te Genk-Diepenbeek.
 Figure 2. Habitat of *Leucorrhinia albifrons* at the Maten, Genk-Diepenbeek, 12-06-2016. Photo: David Berx

De Oostelijke witsnuitlibel werd waargenomen aan een van de vennen in de Maten te Genk-Diepenbeek (figuur 2). De oevers van het ven zijn redelijk steil, wat doet vermoeden dat het ven is aangelegd of dat een bestaand ven vrij drastisch werd uitgediept in het verleden. In de oeverzone groeien typische soorten van natte heide zoals Dopheide (*Erica tetralix*), Kleine veenbes (*Vaccinium oxycoccus*), Lavendelheide (*Andromeda polifolia*), Kleine zonnedaauw (*Drosera intermedia*), Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*), Beenbreek (*Narthecium ossifragum*), Liggende vleugeltjesbloem (*Polygalla serpyllifolia*), Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*), Wilde gagel (*Myrica gale*), Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*), veenmossen (*Sphagnum* sp.) en opslag van wilgen (*Salix* sp.). De watervegetatie is beperkt tot ijl Riet (*Phragmites australis*) en een gekweekte variëteit van waterlelie (*Nymphaea* sp.), die hier door de vorige eigenaar werd ingebracht. In de ruime omgeving bevinden zich nog verschillende andere vennen en wijers, een reeks van vijvers die al in de Middeleeuwen

voor de viskweek werden aangelegd op een waterloop. Aan de rand van de Maten vinden we vooral Grove dennenbestanden en hier en daar Eikenberkenbos.

Discussie

Gezien het bijna volledig ontbreken van bestendige populaties in Nederland (Bouwman et al. 2008), de noordelijke helft van Frankrijk (Grand & Boudot 2006) en het westelijke deel van Duitsland (Mauersberger & Burbach 2015), is het niet verwonderlijk dat de Oostelijke witsnuitlibel nog niet eerder werd gemeld voor België (De Knijf et al. 2006).

De locatie waar het mannetje werd geobserveerd is een vrij voedselarm ven in een nat heidegebied, dat omgeven wordt door bos. Dit komt overeen met de habitatvereisten zoals die bekend zijn uit de omringende landen (de Boer et al. 2014, Mauersberger & Burbach 2015, Sahlén & Kalkman 2015). Burbach (2003) noemt als karakteristieke habitatkenmerken voor de voortplantingslocaties een lage

beschikbaarheid aan nutriënten, de aanwezigheid van watervegetatie, vooral ondergedoken planten, en zo goed als steeds ook de afwezigheid van vis. Zowel zure als alkalische wateren met kranswieren worden gekoloniseerd (Burbach 2003, Mauersberger & Burbach 2015). De Oostelijke witsnuitlibel is dus een typische soort voor voedselarme wateren.

Aangezien vervolgaanmeldingen ontbreken, er nooit meer dan een mannetje werd gezien en de waarnemingen slechts in een kort tijdsbestek (van 9 tot en met 19 juni 2016) zijn gedaan, kunnen we besluiten dat dit een zwerver moet geweest zijn. Ook in Nederland werd de Oostelijke witsnuitlibel in 2016 na enkele jaren afwezigheid opnieuw waargenomen, meer bepaald bij Delden in Overijssel (Bakker et al. 2019). Wellicht was er in 2016 een kleine influx van Oostelijke witsnuitlibellen in Nederland en België. De juiste herkomst valt niet te achterhalen, maar aangezien de grootste populaties zich meer noordoostwaarts bevinden, is het eerder waarschijnlijk dat de dieren afkomstig waren uit het zwaartepunt van het verspreidingsgebied, het oosten van Duitsland, Polen of de Baltische Staten. Het weer voorafgaand aan de beschreven waarnemingen was gunstig om soorten met een meer noordoostelijke verspreiding in België waar te nemen. Op 5, 6 en 7 juni 2016 lag er een hogedrukgebied met centrum boven Scandinavië, wat zorgde voor temperaturen ruim boven de 25°C en een wind uit het noordoosten (KMI 2016).

In 2018 was er weer een influx van Oostelijke witsnuitlibellen in Nederland en werd de soort op verschillende locaties waargenomen (Bakker et al. 2019, Manger 2019). Toen zijn echter geen dieren waargenomen in België. Het valt niet uit te sluiten dat de komende jaren de Oostelijke witsnuitlibel opnieuw opduikt in België en dat ze zich hier blijvend kan vestigen.

Referenties

- Bakker W., E.J. Ruiter, M. Bunschoek, W. G. Milder-Mulderij & B. Achterkamp 2019. Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) in 2016 ontdekt bij Delden. *Brachytron* 20: 63–70.
- Bouwman J. H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. De Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. *Brachytron* 11: 167-168.
- Burbach K. 2003. Verbreitung und Habitate von *Leucorrhinia albifrons* in Bayern (Odonata: Libellulidae). *Libellula Supplement* 4: 105-132.
- de Boer E.P., E. van Hijum, C. Brochard & R.B. van Seijen 2014. Libellenrijk Fryslân. Bureau FaunaX, Gorredijk.
- De Knijf G., A. Anselin, P. Goffart & M. Tailly (eds.) 2006. De libellen (Odonata) van België: verspreiding - evolutie - habitats. Libellenwerkgroep Gomphus i.s.m. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Grand D. & J.-P. Boudot 2006. Les Libellules de France, Belgique et Luxembourg. Parthénope Collection, Biotope Éditions.
- Kalkman V.J., J.-P. Boudot, R. Bernard, K.-J. Conze, G. De Knijf, E. Dyatlova, S. Ferreira, M. Jović, J. Ott, E. Riservato & G. Sahlén 2010. European Red List of dragonflies. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- KMI 2016. Klimatologisch maandoverzicht, juni 2016. <https://www.meteo.be>.
- Kosterin O. E., N.V. Skalon & T.N. Skalon 2011. Interesting findings of Odonata in the Kuznetskiy Alatau Mts. north-eastern foothills. *Amurian Zoological Journal* 3: 124-127.
- Manger R. 2019. Nieuwe populatie van de Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) in 2019 in Nederland. *Brachytron* 20: 71-77.
- Mauersberger R. & K. Burbach 2015. *Leucorrhinia albifrons* (Burmeister, 1839). *Libellula Supplement* 14: 254-257.
- Sahlén G. & V.J. Kalkman 2015. *Leucorrhinia albifrons* (Burmeister, 1839). In: Boudot J.-P. & V.J. Kalkman (eds.) Atlas of the European dragonflies and damselflies. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging Uitgeverij, Zeist: 258-259.

Samenvatting

Op 9 juni 2016 werd een mannetje Oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) waargenomen op een voedselarm ven in de Maten te Genk-Diepenbeek. Ook de dagen daarop op 11 en 12 juni kon daar een mannetje Oostelijke witsnuitlibel worden waargenomen. Nadien werd de soort een week lang niet meer geobserveerd waarna op 19 juni 2016 opnieuw een mannetje op dezelfde locatie werd gezien. De jaren daarop werd de soort op deze locatie niet meer waargenomen, waardoor we dit beschouwen als een zwervend dier. De Oostelijke witsnuitlibel is een nieuwe soort voor de Belgische libellenfauna.

De Knijf G. & D. Berx 2019. *Leucorrhinia albifrons*, a new species for Belgium (Odonata: Libellulidae). *Brachytron* 20 (2): 78-81.

On 9 June 2016 a male of *Leucorrhinia albifrons* was observed near an oligotrophic fen in the Maten in Genk-Diepenbeek. A male, probably the same individual was resighted on 11 and 12 June at the same locality. Although the site and its surroundings were properly surveyed the next days the individual was not seen again until the 19th of June 2016. No further observations are available from this site or other locations in Belgium. Hence, this must be considered as a wandering individual. This observation of *Leucorrhinia albifrons* is the first record for Belgium.

Keywords: Odonata, Anisoptera, dragonflies, *Leucorrhinia albifrons*, Dark Whiteface, Belgium,